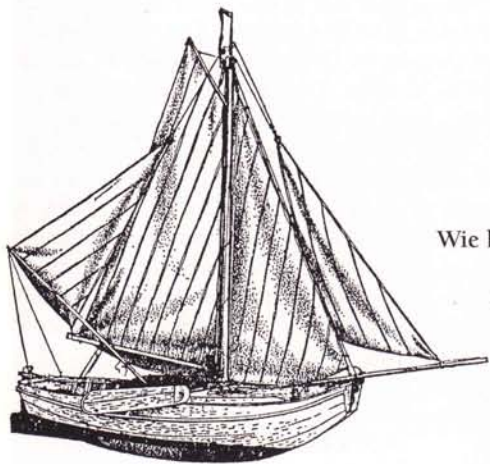

Zo maar een schouwtje van de Kaag

Tekst en foto's: Leonard Blussé

Wie kent nog het genoeg van een paar uur zeilen op een mooie voorjaars- of zomeravond? Ik heb het niet over avondwedstrijden - hoe leuk die overigens ook zijn in twaalfvoetsjol of laser - nee ik bedoel, een eindje zeilen in een vriendelijk bootje op een vrijwel verlaten plas, gewoon zittend met je kont op de vlonders, twee schoten en de helmstok in de vingers, je ogen toegeknepen starend naar het vleugeltje in de ondergaande zon.

's Avonds na het eten op de fiets naar het jachthaventje in de buurt. Snel het dekzeil eraf en het zeil omhoog. Het onvermijdelijke gemodder om onder zeil peddelend en duwend het haventje met al zijn luwtes uit te komen, en dan ligt daar opeens de wijde plas voor je.

Als ik zo op een voorjaars- of zomeravond op de Nieuwe Meer om me heen kijk, krijg ik niet de indruk dat veel mensen tijd en ruimte vinden om nog even te gaan zeilen. Vissers zijn er te over! Allemaal met een buitenboordmotor achter hun bootje, geankerd op de meest onmogelijke plaatsen. Soms laten ze zich met de westenwind de hele lengte van het meer afdrijven. Maar zomaar een zeilbootje om mee uit spelevaren te gaan, waar je niet in droogpak buiten hoeft te hangen? Nee die zie je eigenlijk niet meer. Zulke bootjes worden blijkbaar zeldzaam.

Hoe zou zo'n bootje eruit moeten zien? Liefst van hout, want het oog wil ook wat. Genoeg stabiliteit om met matige wind nog lekker tegen de kuiprand zittend, zo nu en dan even opletvend, het water uit de kuip te houden. En heel belangrijk: alles bij de hand. Dat betekent dat het bootje hooguit zes meter lang mag zijn. Wij hebben zo'n schouwtje, het wordt niet vertroeteld of gekoesterd, wel verzorgd voor zover nodig. Dat is het lot van een oud werkbootje. Hier volgt het levensverhaal.

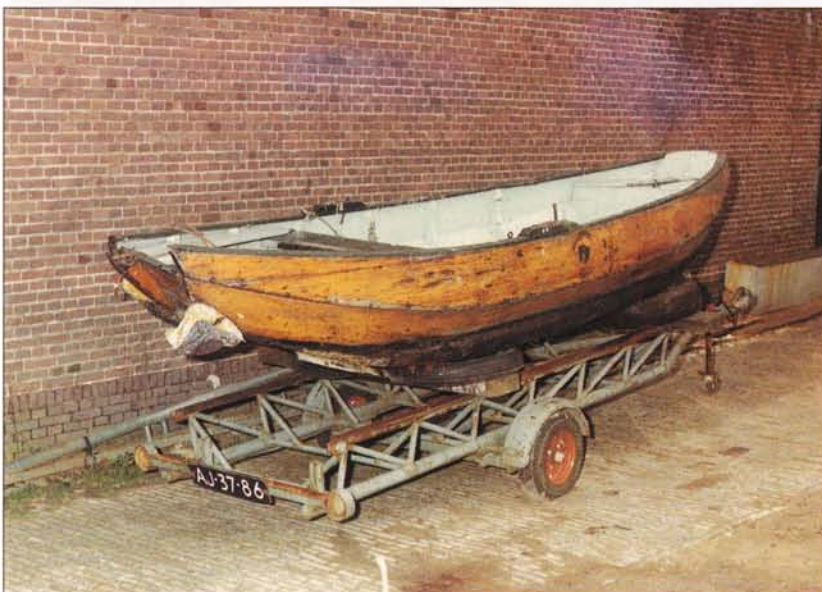
De vroegere eigenares Hank Hans vertelde me hoe in de zomer van 1947 de schouw haar leven binnenzeilde:

“Op een mooie zomerdag zat ik met een paar vriendinnen een glas limonade te drinken op het terras van Kaageiland, toen daar een aandoenlijk

De huidige 'Pandora' is een replica van een oeroud schouwtje uit de Boerenbuurt, waarmee vroeger een boer uit de buurt naar het dorp aan de overkant voer.

“Uw bootje is van ellende uit elkaar gevallen en voor de goede orde willen we graag toestemming om hem van de winter op te stoken”

Op de serie artikelen over de schouw reageerde Spiegelzetter Leonard Blussé enthousiast. Schouwenbezitters kunnen, nog steeds, vooral (historische) achtergrondverhalen over alle mogelijk typen schouwen inzenden aan de redactie.

**“Het voor-
malig beurt-
scheepje pas-
te niet in het
landschap
aan de
oevers van
de Kager-
plassen”**

Het schouwtje, een ideale bijboot bij het moederschip.

schouwtje voorbij kwam zeilen. ‘Zo’n bootje zou ik wel willen hebben’, riep ik uit. Als je me nu nog vraagt wat dat scheepje zo bijzonder maakte dan was het dit: binnenboord was het helemaal in boerenblauw geschilderd en het had eveneens een boerenblauw voordek. Een echt Hollands zeilscheepje met alles erop en eraan: het leek warempel of het zo uit een Delfts tegeltableau kwam zeilen! Het schouwtje ging plots door de wind en koerste recht op de steiger af. ‘Nou moet je ook maar vragen of hij te koop is’, zei een van mijn vriendinnen. En dat bleek nog het geval te zijn ook! Volgens de mensen die erin voeren was het een oeroud schouwtje uit de Boerenbuurt waarmee vroeger een boer uit de buurt naar het dorp aan de overkant voer. Hij had het met zeiltuig en riemen

verkocht aan mensen die in 1939 naar Nederlandsch Indië waren vertrokken en daar vervolgens door het uitbreken van de oorlog waren blijven hangen. Gelukkig hadden ze het Jappenkamp overleefd en onlangs hadden de vrienden in Nederland die al die jaren op het scheepje gepast hadden per brief de simpele mededeling ontvangen: ‘verkoop hem maar aan een liefhebber.’

Zo werd jongedame Hank Hans, die zomermiddag aan de Kaag, voor tweehonderd pop de trotse eigenares van een schouwtje van nog geen vier meter lang. Een typische Hollandse zeil-roeischouw met hoge kop en een mooi geveegd kontje, het vaartuig waarmee de Leijenaren al sinds mensenheugenis ‘s nachts uit peuren gaan. Het tuig was

niet best meer, dus werd een nieuw stel zeilen besteld bij Gaastra. Die zeilen zijn nu vijftig jaren later nog steeds in prima staat! Mevr. Hank bracht het schouwtje naar de Kralingse Plas en daar heb ik haar in de jaren vijftig als schooljongen zolang als ik me herinner in dat karakteristieke bootje zien rondzeilen. Terwijl we in jollen, pluisjes en sterns bakboord! en wedstrijd! roepend de plas onveilig maakten, voeren we eerbiedig met een grote boog om dat schouwtje heen, want we zagen dat bij het door-de-wind-gaan de schipperse haar handen vol had: Fok los, zwaardje neer, fok aan, zwaardje op, en dan ook nog eens om de grootschoot heen krui-
pen.

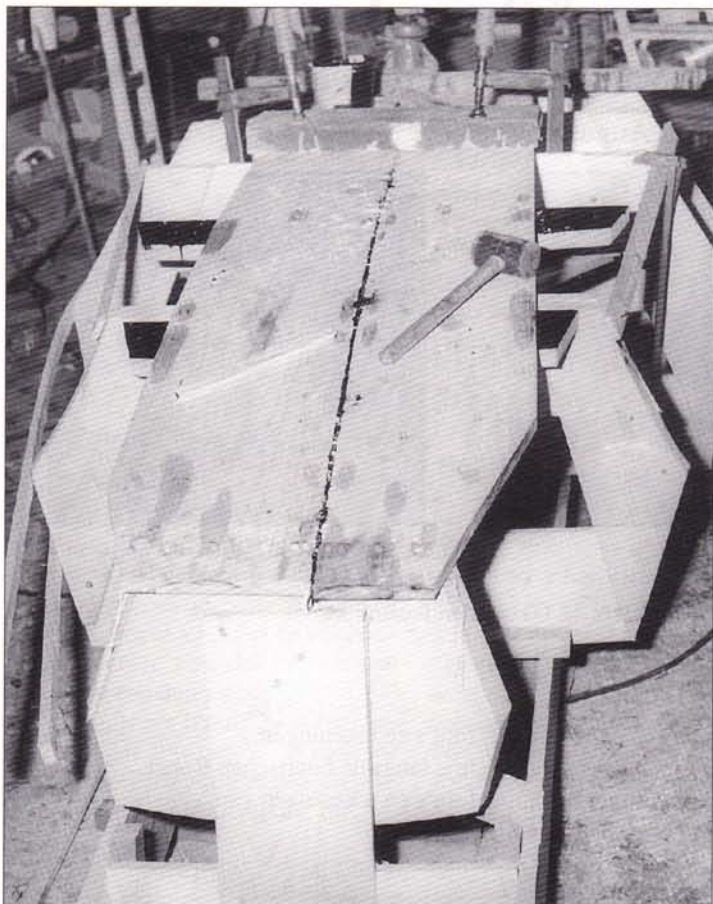
‘s Zomer werd het vaarwater verlegd; dan ging het schouwtje met nog wat andere bootjes op sleeptouw achter een beurtschip naar de idyllische Brielse Maas.

In 1969 - ik was inmiddels student en zeilde al jaren niet meer op de plas - hoorde ik toevallig van een vriend, familielid van Hank Hans, dat hij het schouwtje lek en afgeleefd cadeau had gekregen. Tijd om ermee te zeilen had hij, druk met het opbouwen van een antiekzaak, eigenlijk niet. Als er wat te restaureren viel dan was het een stoel- of tafelpoot. Met andere woorden daar lag in de achtertuin het schouwtje zachtjes weg te rotten. Ik kocht het zonder er verder bij na te denken voor de ook toen zeer bescheiden prijs van 180 gulden. ‘t Scheepje bleek in zijn kop grotendeels in een blikken doodshemd te zitten en onder het dek vandaan kwam behalve een hand vol pissebedden ook nog eens een zware geur van vermolmd hout. Voor dit onwelriekende kistje vol verrassingen was maar een naam mogelijk: ‘Pandora’. Zo kreeg ‘t schouwtje voor het eerst in zijn lange leven een naam. Met Selastic en klodders in Resorcinol aangemaakt zaagsel en we-papier slaagden we die eerste zomer erin de grootste lekken te stoppen en zo verscheen het bootje weer op de Kralingse Plas, terug van weggeweest, vriendelijke blikken alom!

Gek wat zeilen in zo’n zeilbootje met een handig stel riemen in je losmaakt. Plots kwam het idee bij deze rechtgeaarde Rotterdammer bovendien dat hij nog nooit de bronnen van de Rotte had bezocht. Zo maakte ik met een Franse vriendin ‘à la recherche de la source inconnue’ roeiend en zeilend een twee dagen durende tocht vol ontberingen naar de oorsprong van de Rotte. Alles bijeen hooguit een kilometer of

Uit prachtige delen eiken werd voor 2000 gulden een nieuwe schouw gebouwd.

Trots ligt het scheepje afgemeerd voor het moederschip.

vijftien heen en dezelfde afstand terug. Mast even uit de doft optillen voor de bruggen, wat roeien in de luwte van de huizen, de hele Rotte inclusief de 'Rottemeren' afgezeild, totdat onze ontdekkingstocht uiteindelijk niet gestuit werd door ruisende stroomversnellingen maar door de niet minder lawaaierige autoweg van Den Haag naar Gouda. De volgende dag terug nog even een slingerdje over de Bergse plassen en vervolgens lieten wij ons tegen de avond weer door het sluisje van de Kralingse Plas schutten. Stijf en stram, maar een ervaring van het Hollands landschap rijker.

Dat najaar lonkte het Verre Oosten en aangezien ik niet wist wanneer ik weer terug zou komen werd een geschikte nieuwe eigenaar gezocht: 'Pandora' werd cadeau gedaan aan de twee Hielke en Sietse-achtige zontjes van havenmeester Koopmans van 'De Maas'. Twee winters later kreeg ik in het verre Japan een brief uit Rotterdam. Ik had die hete zomer in de oude Japanse dorpstempel waar ik toen bivakkeerde met vrij uitzicht over de uitgestrekte watervlakte van het Biwako, het grootste meer van Japan, meermalen aan 'mijn' schouwtje

gedacht, maar nu kwam er warempel een brief over.

"Uw bootje is dit jaar van ellende uit elkaar gevallen en voor de goede orde willen we graag toestemming om hem van de winter op te stoken", zo schreef de havenmeester Koopmans.

Dat kwam hard aan! Een redelijk voorstel overigens: de boer eet de koeien op die geen melk meer geven, de havenmeester stookt in zijn kachel op wat niet langer drijven wil. (Hoe dat nu met het fiberglas gaat, is mij een raadsel.)

Gelukkig lag er een kort bezoek aan Holland in het verschiet en ik vroeg de familie Koopmans nog even van haar snode plannen af te zien: 'eerst zien dan geloven!'

Ik verbleef in het najaar van 1972 een maand in Nederland om pijlsnel in Leiden af te studeren, voordat ik weer terug zou keren naar het land van de rijzende zon. Na de bul-uitreiking liep de kersverse doctorandus richting station met de gedachten alweer helemaal bij het aanstaande vertrek, toen ter hoogte van de Oude Rijn zijn oog viel op twee gloednieuwe roeiboten met een bordje erop: Te Koop, te bevragen bij fam. Nij-

huis hier tegenover. Mooi gebouwde peurdersbootjes, dat zag je zo. De gedachte schoot door me heen: als iemand zulke roeiboten kan bouwen moet het voor hem een fluitje van een cent zijn om 't schouwtje op te knappen.

Albert Nijhuis had zijn werkplaats in een oude garage achterin een doodlopend steegje schuin tegenover molen De Valk. Zoals hij daar via een ladder vanuit zijn slaapvertrek in de werkplaats afdaalde, leek hij zo weggelopen uit het Kabouterboek van Rien Poortvliet. Hij bleek als timmerman eigenlijk afgekeurd te zijn, omdat hij half blind was, maar toch bouwde hij nog zo nu en dan een bootje klein genoeg om het van voor- tot achterstevan in zijn geheel te kunnen overzien. Zo heeft hij later nog heel wat mooie 12-voets jollen gebouwd. Of zoals de Nijhuis het zelf in zangerig Leids zei: "Weet U, mijn ouwerwe brwoerws bouwen rwegenbogen, maar zo verw kan ik niet kijke hoorw!"

Nijhuis had een paar prachtige delen Frans eiken liggen, en daar kon zo een schouwtje uit gezaagd worden. We werden het snel eens, zoveel tijd om na te

denken was er trouwens niet. Nijhuis zou de oude romp met zijn broers gaan halen en verder was het aan hem om uit te maken hoe hij de zaak wilde aanpakken: helemaal nieuwe boot, maar dan ook precies en precies hetzelfde, of een bijna helemaal nieuwe boot met de stukken hout die hij nog gebruiken kon. Over de prijs werden we het direct eens: 2.000 gulden! Drie maanden later kreeg ik in Japan een brief van mijn vader en broer met diverse foto's. Nijhuis had alles uit elkaar gehaald en opgemeten en ten slotte een keuze gemaakt uit de deeltjes die hij nog gebruiken kon.

Zij waren gaan kijken naar de in aanbouw zijnde romp en hadden direct aan het vlak gezien dat het schouwtje aan stuurboord breder was dan aan bakboord. Hoe stel je zo iets vast? Mijn vader trok zijn stropdas uit, paste de linker en rechter zij ermee af, en liet de bijziende scheepsbouwer zien dat het verschil maar liefst een duim was.

"Maar meneer Blussé", was het verontwaardigde antwoord. "Uw zoon wil hem precies hetzelfde terug als die was, nou dan maak ik het toch ook zo!"

De afgelopen 25 jaar zijn omgevlogen, de 'Pandora' is de eerste jaren een tijdje uitgeleend geweest. In zijn 'Sturm und Drang'-periode heeft ondergetekende, net als de vele andere verliefde vrienden en vriendinnen die allemaal dat schouwtje achter mijn toenmalige huis aan de Rijn bij het Haagse Schouw wisten te liggen, 's avonds vele malen roeitochtjes gemaakt naar de hoogste rietkragen in de toen nog ongeschonden Stevenshofjespolder. Zaterdags gingen we als het mooi weer was met de schouw naar de markt in Leiden. We hebben heel wat mensen van woonboot naar woonboot helpen verhuizen. Voor het zeilen op de Kaag kwam er een zalm-schouw bij, een fanny uit Woudrichem, die nog door de legendarische Janus Baks van het kenteken Wou 21 is voorzien. 's Winters gingen die twee schouwen de kant op in de achtertuin, en in het voorjaar kwamen alle zomerklanten een of twee weekeinden schuren en schilderen. Met acht man twee bootjes opknappen gaat wonderbaarlijk snel. Op een keer, toen we het schouwtje te water lieten, logeerde een Chinese professor uit Shanghai met zijn vrouw een paar dagen bij ons thuis. Mevrouw, een kwieke zestigjarige, sprong in het bootje en roeide met forse slagen weg. 's Middags troffen we haar aan op de Vliet in de buurt van Voorschoten. Ze had tot uitspanning De Knip een sleepje gekre-

gen van een vriendelijk stel in een motorboot die buitengewoon onder de indruk waren geweest van het antwoord op hun vraag "where do you come from?" Antwoord: "from China!"

Na de verhuizing naar Amsterdam werd de zalm-schouw tijdens de 3 oktober-viering te Leiden door een van de huidige redacteurs van Spiegel der Zeilvaart voor me verkocht. Zo zeilden mijn vrouw en ik aan het einde van de jaren tachtig in de 'Pandora' met twee hele kleine kindertjes weer op de plas waar het schouwtje vandaan kwam, de Kaag. Pracht van een ligplaats bij Rijpwetering, aan de Grote Poel idyllisch gelegen naast de boerderij van boer Van der Poel.

Langzamerhand werd het tijd voor een groter schip. Het werd een tjalkje. Eigenlijk weer hetzelfde verhaal, een schip dat we jarenlang op de Kaag zagen liggen en nu opeens te koop lag. Nauwelijks lagen tjalk en schouw zusterlijk afgemeerd in een wijk van boer Van der Poel of wij werden gesommeerd het voormalige beurtscheepje weg te halen 'aangezien dit woonschip niet past in het landschap'. Na een verloren zaak bij het Provinciehuis was de lol eraf, en zo verhuisden tjalk en schouwtje naar jachthaven De Brasem waar we een aantal jaren hebben gelegen. Wat is er leuker dan met een heel stel kinderen aan boord, het schouwtje op sleeptouw, naar de eilanden over te steken, daar het anker uit te gooien en vervolgens met zo'n bootje de kinderen te leren zeilen?

Toen er een ligplaats in Muiden vrijkwam voor de tjalk, hadden we een probleem. Wat moest er met de 'Pandora' gebeuren? Tegenwoordig ligt het schouwtje bij de W.V. Coenen aan de Nieuwe Meer. Vorige zomer sneed Molenaar uit Grou een mooi dacron tuigje, zodat we niet telkens de zeilen mee naar huis hoeven te nemen om ze daar te drogen te hangen. Nu blijft de zaak aangeslagen onder de huik liggen.

Je gooit nogal wat weg in een mensenleven, maar je slaapt ook van alles mee waar je geen afscheid van kan nemen. Het schouwtje is daar een duidelijk voorbeeld van. De Chinese professor van zo even filosofeerde hardop over dat thema toen hij zijn vrouw zag weggroeien in dat glimmend verniste schouwtje. "Eigenlijk," zo peinsde hij hardop, "is dat bootje net een kistje. Mijn grootvader, een welvarende boer, had ook een kist waar hij buitengewoon gesteld op was. Het was een gelakt

De zalm-schouw met ernaast de 'Pandora', afgemeerd aan de Grote Poel.

pronkstuk van een doodskist. Zo nu en dan liet hij hem trots aan zijn vrienden en familieleden zien. Mijn vader heeft opa eens, toen hij meende dat niemand keek, in die kist zien proefslippen. Die kist diende eigenlijk nergens voor tot het moment van afscheid gekomen was. Jullie Hollanders zijn wat praktischer ingesteld", zei hij gekscherend. "Je legt een kistje in het water, hangt er riemen aan en hebt er zo veel meer plezier van." Aldus de observatie van prof. Tien Jukang.

Ik moest onwillekeurig aan die bij ons thuis vaak vertelde anekdote denken, toen ik onlangs het gemakkelijke boek *The Junkman smiles* weer eens opensloeg. In die memoires vertelt de Engelse rivierloods C.R. Worcester van de merkwaardige avonturen die hij voor de oorlog op de Chinese binnenwateren meemaakte. Ik meende me te herinneren dat in dat boek een plaatje van een Chinese boer stond afgebeeld die pagaaierend in zijn doodskist over zijn ondergelopen land voer. Dat was helaas een te mooie herinnering om waar te zijn. Het bleek uiteindelijk een tekening te zijn van een bootje beladen met doodskisten, maar als de lezer goed kijkt, ziet hij wel dat het een (Chinese) schouw betreft.

